

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 25 listopada 2013 roku, sygn. akt I C 704/13, Sąd Rejonowy w Skierniewicach: 1). zasądził od pozwanej D. S. na rzecz powoda R. G. kwotę 7.380 zł z ustawowymi odsetkami od 8 stycznia 2013 roku do dnia wydania wyroku; 2). zasądzoną w punkcie 1. wyroku kwotę 7.380 zł rozłożył na 71 miesięcznych rat, w tym 70 rat po 100 zł i 1 ratę w wysokości 380 zł płatnych w terminie do 15 dnia każdego miesiąca począwszy od uprawomocnienia się wyroku z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia liczonymi od dnia wymagalności każdej raty do dnia zapłaty; 3). nie obciążył pozwanej kosztami procesu. Następnie postanowieniem z dnia 12 grudnia 2013 roku uzupełnił powyższy wyrok poprzez dodanie punktu 4., w którym nadał temu wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności w zakresie jego punktu 1. i 2.

(wyrok k. 34; postanowienie k. 46)

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu I instancji były następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 11 kwietnia 2011 r. została zawarta pomiędzy adwokatem R. G. a D. W. umowa o świadczenie usług prawnych, na mocy której D. W. zobowiązała się do zapłaty wynagrodzenia w wysokości 6.000 zł plus VAT. Sposób zapłaty wynagrodzenia strony ustaliły według faktury. Zgodnie z fakturą VAT Nr (...) z dnia 21 grudnia 2012 r. wysokość należności za usługę prawniczą polegającą na udzieleniu pomocy prawnej w postępowaniu o rozwód przed sądem I instancji wyniosła 6.000 zł plus 1.380 zł kwoty VAT, co dało łącznie kwotę 7.380 zł. D. W. została wezwana do zapłaty wymienionej należności w wysokości 7.380 zł. D. W. zmieniła nazwisko i obecnie nazywa się S.. Pozwana ma 42 lata, pracuje w agencji pracy tymczasowej, zarabia miesięcznie średnio około 1.100 zł na rękę. Pomaga finansowo swojej córce pomocy, średnio w wymiarze 200 zł miesięcznie.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Rejonowy, uwzględnivszy uznanie przez pozwaną powództwa, zasądził na rzecz powoda dochodzone przez niego roszczenie, z tym, że na podstawie art. 320 k.p.c. rozłożył zasądzoną należność na 71 rat, mając w tym względzie na uwadze wniosek pozwanej oraz przychylenie się do niego przez powoda. O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. Ponadto Sąd Rejonowy na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążył pozwanej kosztami, motywując swoje rozstrzygnięcie trudną sytuacją majątkową i osobistą pozwanej, a także jej postawą, jaką prezentowała w postępowaniu – pozwana uznała powództwo, wnosząc jedynie o rozłożenie należności na raty, nie utrudniała w żaden sposób rozpoznania sprawy oraz sprawiała wrażenie osoby, która jest istotnie przejęta sytuacją, w której jest winna powodowi zapłatę żądanej kwoty.

(uzasadnienie wyroku k. 39-42)

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł powód, zaskarżając je częściowo, to jest:

1. w zakresie punktu 1. wyroku co do zasądzenia ustawowych odsetek jedynie do dnia wydania wyroku;
2. w zakresie punktów 2. i 3. wyroku, zarzucając obrazę przepisów prawa procesowego, to jest:
 - a) art. 320 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek uzasadniający rozłożenie na raty zasądzonego świadczenia, podczas gdy okoliczności sprawy i sytuacja życiowa pozwanej wskazują na to, iż dysponuje środkami majątkowymi umożliwiającymi wcześniejsze wykonanie zobowiązania i nie zachodziła szczególnie uzasadniona potrzeba dokonywania rozłożenia świadczenia na raty;
 - b) art. 102 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, że zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek uzasadniający zwolnienie pozwanej od ponoszenia kosztów procesu, podczas gdy okoliczności przedmiotowej sprawy i sytuacja życiowa pozwanej wskazują na to, iż powinna ponieść koszty procesu na zasadzie odpowiedzialności za jego wynik oraz że dysponuje środkami majątkowymi dostatecznymi na pokrycie kosztów postępowania.

W konkluzji powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

1. zasądzenie w punkcie 1. wyroku ustawowych odsetek od wskazanej kwoty od dnia 18 stycznia 2013 roku do dnia zapłaty;
2. uchylenie punktu 2. wyroku i odnośnego punktu postanowienia nadającego w tym miejscu wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności;
3. uchylenie punktu 3. wyroku i obciążenie pozwanej kosztami procesu w całości, w tym kosztami zastępstwa procesowego.

Ponadto skarżący wniósł o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, oraz o sprowadzenie na rozprawę akt sprawy rozwodowej pozwanej i przeprowadzenie z nich dowodu na okoliczność sytuacji majątkowej pozwanej, w tym na okoliczność braku konieczności ponoszenia kosztów utrzymania dzieci.

W uzasadnieniu swojego stanowiska powód podniósł, że nietrafne jest twierdzenie, iż pozwana znajduje się w trudnej sytuacji majątkowej, bowiem jest współwłaścicielką mieszkania, wykonuje pracę zarobkową, zaś – jak wynika z akt sprawy rozwodowej – jej dzieci są pełnoletnie i samodzielne, dlatego to, że wspiera je finansowo nie ma w sprawie znaczenia. Wskazał, że rozłożenie świadczenia na ponad 60 rat godzi w jego interesy. Z tych samych względów, w ocenie skarżącego, brak jest podstaw do nieobciążania pozwanej kosztami procesu.

(apelacja k. 52-56)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd Okręgowy oddalił wniosek skarżącego o przeprowadzenie dowodu z akt sprawy rozwodowej pozwanej na okoliczność jej sytuacji majątkowej, w tym na okoliczność braku konieczności ponoszenia kosztów utrzymania dzieci. Wniosek ten nie mógł zostać uwzględniony, a to z uwagi na prekluzję dowodową określoną w art. 381 k.p.c. W postępowaniu uproszonym czynności sądu II instancji ograniczają się do kontroli orzeczenia wydanego przez sąd I instancji, czego wynikiem jest ograniczenie postępowania dowodowego jedynie do dowodu z dokumentu (art. 505¹¹ § 1 k.p.c.), a z pozostałych rodzajów dowodów, tylko jeśli przemawiają za tym ważne względy wskazane w art. 505¹¹ § 2 k.p.c. Nadto, w postępowaniu uproszczonym, tak jak i w postępowaniu zwykłym, strona może w środку odwoławczym przedstawiać nowe fakty i dowody. Zasada ta doznaje jednak ograniczenia poprzez unormowanie art. 381 k.p.c. i odpowiadające mu unormowanie art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c. Stosownie do pierwszego z powołanych przepisów sąd II instancji może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem I instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później. Przepis art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c. stanowi z kolei, że apelacja powinna zawierać m.in. powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów oraz wykazanie, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem I instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynikła później. Oznacza to, że sąd II instancji jest zobowiązany na wniosek strony materiał procesowy uzupełnić, jeżeli jest to konieczne do rozstrzygnięcia sprawy, lecz równocześnie jest uprawniony do pominięcia nowych faktów i dowodów zgłoszonych dopiero w postępowaniu apelacyjnym, gdy zachodzą przesłanki określone przepisem art. 381 k.p.c., tj. jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem I instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 1 września 2010 r., sygn. akt II UK 77/10, LEX nr 661513). Strona powodowa w żaden sposób nie wykazała jednak, by potrzeba powołania wskazanego dowodu powstała później, a w realiach niniejszej sprawy wręcz oczywistym jest, że wnioskowany przez powoda dowód był mu znany wcześniej i mógł się na niego powołać w postępowaniu przed Sądem Rejonowym, czego jednak nie uczynił.

W sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego, uzasadnienie wyroku zawiera jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 505¹³ § 2 k.p.c.).

W dalszej kolejności odnieść należy się do zarzutu naruszenia art. 320 k.p.c., bowiem jego zastosowanie przez Sąd Rejonowy determinowało treść rozstrzygnięcia nie tylko w punkcie 2. zaskarżonego wyroku, ale też w punkcie 1., o czym mowa będzie w dalszej części uzasadnienia. Przywołany przepis stanowi, że w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie, a w sprawach o wydanie nieruchomości lub o opróżnienie pomieszczenia - wyznaczyć odpowiedni termin do spełnienia tego świadczenia. Już z treści powyższego uregulowania wynika, że jest ono stosowane przez sąd fakultatywnie („sąd może”), który przez pryzmat okoliczności, na które powołuje się strona chcąc skorzystać z możliwości rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty, dokonuje oceny istnienia bądź nieistnienia przesłanki „w szczególnie uzasadnionych wypadkach”. Owe „wypadki”, jak się powszechnie przyjmuje, zachodzą w sytuacjach, w których ze względu na stan majątkowy, rodzinny czy zdrowotny spełnienie zasądzonego świadczenia byłoby dla pozwanego niemożliwe do wykonania lub bardzo utrudnione i narażałoby jego lub jego bliskich na niepowetowane szkody. Trudności w spełnieniu świadczenia mogą być przy tym obiektywne, np. spowodowane nieurodzajem czy klęską żywiołową, mogą być jednak także spowodowane działaniem samego dłużnika (zob. Ereciński T., Grzegorzczak P., Gudowski J., Jędrzejewska M., Weitz K.; Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające, Warszawa 2012, teza 2. do art. 320 k.p.c.). Dodać wypada, że w orzecznictwie sądów powszechnych panuje ugruntowany pogląd, iż ochrona, jaką zapewnia pozwanemu dłużnikowi art. 320 k.p.c., nie może być stawiana ponad ochronę wierzyciela w procesie cywilnym i wymaga uwzględnienia wszelkich okoliczności sprawy, w tym uzasadnionego interesu podmiotu inicjującego proces (zob. wyroki Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 9 lipca 2014 r., sygn. akt I ACa 159/14, portal orzeczeń sądów powszechnych i z dnia 18 grudnia 2013 r., sygn. akt I ACa 916/13, LEX nr 1416150; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 31 maja 2012 r., sygn. akt I ACa 242/12, LEX nr 1321914). Rozważając zastosowanie art. 320 k.p.c., Sąd winien mieć zatem na uwadze z jednej strony szczególną sytuację pozwanego, a z drugiej strony – interes powoda, który najczęściej sprowadzać się będzie do jak najszybszego wyegzekwowania świadczenia, w takiej wysokości, która stanowić będzie dla niego z ekonomicznego punktu widzenia realną wartość.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, iż Sąd Rejonowy nie uchybił przepisowi art. 320 k.p.c. poprzez rozłożenie na raty zasądzonego świadczenia. Dokonując ustaleń w zakresie wyjątkowej i ciężkiej sytuacji osobistej oraz majątkowej pozwanej, Sąd I instancji oparł się na zeznaniach pozwanej, które nie zostały przez powoda zakwestionowane, choć był on obecny przy jej przesłuchaniu. Powód nie przedstawił też żadnego dowodu, który mógłby zaprzeczyć słowom pozwanej, zaś zgłoszony przez niego na etapie postępowania apelacyjnego wniosek dowodowy podlegał oddaleniu ze względu na prekluzję z art. 381 k.p.c., o czym była już mowa. Z drugiej strony brak było podstaw do odmowy nadania zeznaniom pozwanej przymiotu wiarygodności, gdyż były spójne i konsekwentne.

Skoro więc w świetle prawidłowych ustaleń Sądu Rejonowego pozwana nie ma stałej pracy (pracuje w agencji pracy tymczasowej), a w najlepszych miesiącach zarabia po 1.100 zł na rękę (poniżej minimalnego wynagrodzenia netto), z czego po przekazaniu w ramach pomocy dla córki kwoty 200 zł miesięcznie zostaje dla niej 300 zł, to nie ulega wątpliwości, że jej sytuacja materialna jest bardzo trudna. Z pola widzenia nie można tracić także pewnej nieporadności pozwanej we własnych sprawach, o czym świadczy choćby fakt, że nie wie, czy jest współwłaścicielką mieszkania z byłym mężem, co w powiązaniu z jej sytuacją finansową, pozwala na przyjęcie, iż położenie pozwanej jest szczególnie w rozumieniu art. 320 k.p.c. Odnosząc się natomiast do interesu powoda, który także powinien podlegać rozpatrzeniu na gruncie art. 320 k.p.c., z całą mocą podkreślić trzeba, iż w postępowaniu przed Sądem I instancji powód na rozprawie w dniu 25 listopada 2013 roku wprost oświadczył, że jest w stanie zaakceptować zaproponowaną przez pozwaną kwotę 100 zł. W tym stanie rzeczy trudno przyjąć, by interes powoda miał w jakiegokolwiek mierze ucieść, skoro sam zgodził się na rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty w taki sposób, jak ostatecznie uczynił to Sąd Rejonowy, a zgodę powoda w tym względzie uznać należy za kluczową. Wprawdzie pozwany domagał się przed Sądem Rejonowym sprostowania protokołu rozprawy z dnia 25 listopada 2013 roku poprzez wykreślenie stwierdzenia, że powód „oświadcza, iż jest w stanie zaakceptować kwotę 100 zł”, gdyż takie stwierdzenie nie padło,

jednak ostatecznie niezaskarżalnym postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 27 lutego 2014 roku odwołanie od zarządzenia nieuwzględniającego jego wnioski także nie zostało uwzględnione (postanowienie k. 79). Powód nie wystąpił natomiast do Sądu odwoławczego o zbadanie zasadności wskazanego postanowienia w trybie art. 380 k.p.c., dlatego Sąd Okręgowy tej kwestii nie badał, poprzestając na zapisie protokołu znajdującego się w aktach sprawy (o możliwości rozpoznania takiego postanowienia w trybie art. 380 k.p.c. – zob. Ereciński T., Grzegorzczak P., Gudowski J., Jędrzejewska M., Weitz K., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze., Warszawa 2012, teza 6. do art. 160).

Przesądziwszy o prawidłowym zastosowaniu przez Sąd I instancji przepisu art. 320 k.p.c., podnieść należy, iż Sąd ten także prawidłowo orzekł o odsetkach w punkcie 1. wyroku. Zgodnie bowiem z powszechnie panującym w doktrynie i orzecznictwie poglądem – w przypadku gdy sąd na podstawie art. 320 k.p.c. rozkłada na raty zasądzone świadczenie, odsetki za opóźnienie w płatności całego świadczenia naliczane są tylko do daty wyroku, natomiast w odniesieniu do poszczególnych rat, Sąd może zastrzec ustawowe odsetki na wypadek opóźnienia, naliczane od każdego uchybionego terminu płatności poszczególnych rat (zob. uchwała składu 7 sędziów SN z 22 września 1970 r., III PZP 11/70, OSNCP 1971, nr 4, poz. 61, LexisNexis nr 296060, której nadano moc zasady prawnej; uchwała SN z 15 grudnia 2006 r., III CZP 126/2006, OSNC 2007, nr 10, poz. 147, LexisNexis nr 1058780; Adamczuk A., Manowska M., Prus P., Radwan M., Sieńko M., Stefańska E., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2013, teza 2. do art. 320; Pietrkowski H., Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych, Warszawa 2012, s. 499-500). Wobec tego zarzut skarżącego dotyczący niewłaściwego orzeczenia o odsetkach także okazał się bezzasadny, gdyż Sąd Rejonowy orzekł w tym względzie zgodnie z art. 481 k.c. w zw. z art. 320 k.p.c.

Ostatni zarzut apelacyjny odnoszący się do naruszenia art. 102 k.p.c., również nie zasługiwał na uwzględnienie. Zgodnie z tym przepisem w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Cytowana regulacja ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu wyrażonej w art. 98 k.p.c. Jest rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Nie konkretyzuje on jednak pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 20 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, LEX nr 7366). Do kręgu okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek z art. 102 należą zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i będące „na zewnątrz” procesu, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony. Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego (zob. Ereciński T., Grzegorzczak P., Gudowski J., Jędrzejewska M., Weitz K., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze., Warszawa 2012, teza 2. do art. 102). Zdaniem Sądu Okręgowego – Sąd Rejonowy prawidłowo zastosował przepis art. 102 k.p.c., albowiem uwzględnił trudną sytuację majątkową i osobistą pozwanej, jak też fakt, że pozwana nie utrudniała postępowania, a poprzez uznanie powództwa, możliwe było jego szybkie zakończenie. Powód nie wykazał natomiast okoliczności przeciwnych. Dodać także należy, że ocena sądu, czy zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony o którym mowa w art. 102 k.p.c., ma charakter dyskrecyjny, oparty na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem. W związku z tym ocena okoliczności rozpoznawanej sprawy w zasadzie nie podlega kontroli instancyjnej i może być podważona przez sąd wyższej instancji tylko wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa, co w badanej sprawie nie zachodzi (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi w wyroku z dnia 8 stycznia 2013 r. sygn. akt I ACa 1027/12).

Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.